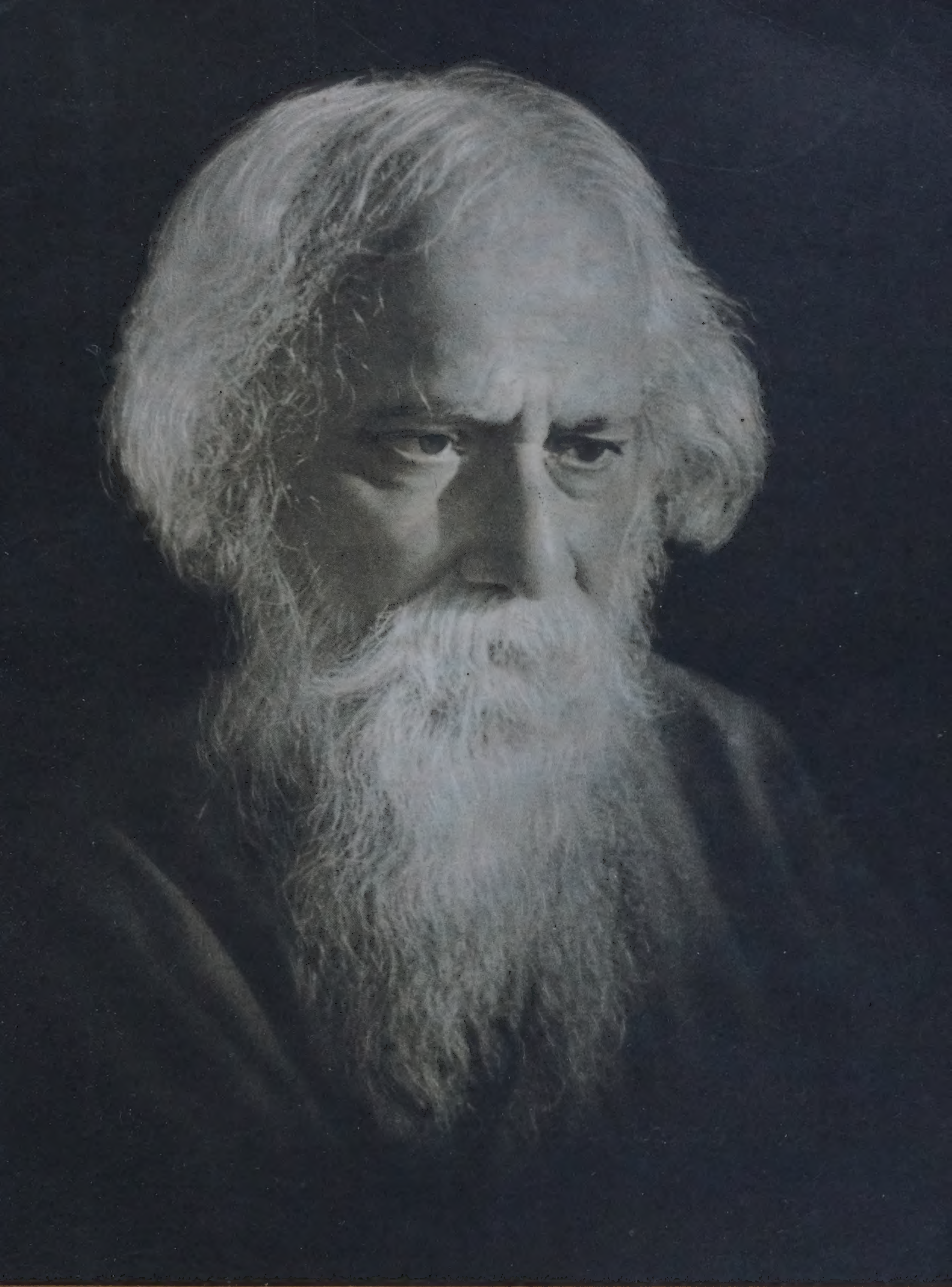

ನಮ್ಮ ಕವಿ

ನಮ್ಮ ಕವಿ

ಮೂಲ:
ಲೀಲಾ ಮಜುಮದಾರ್

ಅನುವಾದ:
ಶಾ. ಬಾಲುರಾವ್

ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾದೆಮಿ, ನವದೆಹಲಿ

ನಮ್ಮ ಕವಿ

ಕಲಕತ್ತೆಯ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಕಾಲದ ಕಿಕ್ಕಿರಿದ ರಸ್ತೆಯೊಂದಿದೆ. ಟ್ರಾಮು, ಬಸ್ಸು, ಕಾರು, ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿ, ಜನ—ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಎಣಿಸಲಾರದಷ್ಟು. ರಸ್ತೆಯ ಎರಡೂ ಕಡೆ ಮನೆಗಳು ಹೆಗಲಿಗೆ ಹೆಗಲು ತಾಕಿಸಿ ನಿಂತಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ನಡುವೆ ಎಲ್ಲೂ ಚೂರೂ ಬಯಲು ಜಾಗವಿಲ್ಲ. ಆ ರಸ್ತೆಯಿಂದ ಒಂದು ಓಣಿ ಹೊರಡುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಕೆಲವು ಮನೆಗಳು, ಆಮೇಲೆ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಗುಡಿ, ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಮನೆಗಳು, ನಂತರ ಆ ಓಣಿ ಒಂದು ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿನ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಮೂರು ಅಂತಸ್ತಿನ ಒಂದು ಬಂಗಲೆಯಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಲು ಸಾಲು ಕಿಟಕಿಗಳು, ಉದ್ದವಾದ ಬಾಲ್ಕನಿಗಳು. ತೊಂಬತ್ತು ವರ್ಷ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೂ ಹಿಂದಿನ ಮಾತು. ಮಳೆಗಾಲದ ಎಷ್ಟೋ ದಿನ ತೆಳ್ಳಗೆ ಬೆಳ್ಳಗೆ ಸುಂದರನಾಗಿದ್ದ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬನು ಓಣಿಯ ಕಡೆ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತ ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುತ್ತಿದ್ದ. "ಮಳೆಯ ನೆಪ ಮಾಡಿ, ಇವತ್ತು ಪಾಠದ ಮೇಷ್ಟರು ಬರದೇ ಇದ್ದರೆ ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನ" ಎಂದು ಬಯಸುತ್ತಿತ್ತು ಅವನ ಮನಸ್ಸು. ಆದರೆ ಅಯ್ಯೋ! ಕೈಯಲ್ಲೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಕೊಡೆ ಹಿಡಿದು, ಜೋಪಾನವಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಮಳೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಓಣಿಯ ತಿರುವಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ಆ ಮೇಷ್ಟರು.

ಆ ಪುಟ್ಟ ಹುಡುಗನ ಹೆಸರು ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರ್; ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ದಿಗೆ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು 'ರವಿ' ಎಂದು. ಅವರಿದ್ದ ಓಣಿ, ದೇವೇಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರ್ ಓಣಿ. ಆ ಹಳೆಯ ರಸ್ತೆ ಕಲಕತ್ತೆಯ ಚಿತಪುರದ ದೊಡ್ಡ ರಸ್ತೆ. ಬಂಗಲೆ ಜಾರಾಸಾಂಕೋವಿನ ಠಾಕೂರರ ಪೂರ್ವಿಕರದು.

ಹುಟ್ಟಿದಾಗಿನಿಂದ ಪುಟ್ಟ ರವಿ ಅಲ್ಲೇ ವಾಸಿಸಿದ್ದರೂ ಅವನು ಬಂಗಲೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ವಿಶಾಲವಾಗಿತ್ತು ಅದು. ಇಲ್ಲೊಂದು ತುಣುಕು ಅಂಗಳ, ಅಲ್ಲೊಂದು ಕತ್ತಲ ಕೋಣೆ, ಅದರ ಆ ಕಡೆ ಮೇಲೆ ಯಾವದೋ ಕಾಣದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಕಿರಿದಾದ ಸುತ್ತು

ಬಳಸಿನ ಮಹಡಿ, ಅಲ್ಲಿ ಬದಿಯಲ್ಲೇ ಅಂದವಾಗಿ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದ ವಿಶಾಲವಾದ ಹಜಾರ, ಒಂದೆಡೆ ಸಂಗೀತ ಕಚೇರಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಯಾವುದೋ ನಾಟಕದ ಸಿದ್ಧತೆ, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಇಳಿರಾತ್ರಿಯಾದರೂ ಇನ್ನೂ ಮುಗಿಯದ ಅತಿಥಿ ಮಹಾಶಯರ ಮಾತುಕತೆ— ಹೀಗೆ ದಂಗು ಬಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಆ ಮನೆಯ ವ್ಯವಹಾರ.

ಇವೆಲ್ಲದರ ನಡುವೆ ರವಿ ಬೆಳೆದು ದೊಡ್ಡವನಾದ. ಅವನಿಗೆ ಹದಿಮೂರು ಜನ ಅಣ್ಣ ಅಕ್ಕಂದಿರು ; ಒಬ್ಬ ತಮ್ಮ. ಆ ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಪ್ರಾಯದಲ್ಲೇ ತೀರಿಕೊಂಡ.

ಠಾಕೂರರದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮನೆತನ. ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇತರ ರೆಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಬಹಳ ಮುಂದಿದ್ದ ಅವರು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಮುಖಂಡ ರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಮಡಿವಂತರು ಮಾತ್ರ ಅವರನ್ನು 'ಪೀರಾಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ' ರೆಂದು ತಾತ್ಸಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಠಾಕೂರರ ಪೂರ್ವಿಕರು ಮುಸಲಮಾನ ರೊಡನೆ ಹೋಗಿಬರುವ ರೂಢಿಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದು, ಅದರಿಂದ ಅವರ ಜಾತಿ ಕೆಟ್ಟಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದ್ದುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ.

ರವಿಯ ತಾತನನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ರಾಜಕುಮಾರ ದ್ವಾರಕಾನಾಥ್ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಐಶ್ವರ್ಯ ಅಂತಸ್ತುಗಳು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಷ್ಟೇ ಏಕೆ, ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲೂ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದವು. ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ಒಂದು ಕೈ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದವರೆಂದರೆ ರವಿಯ ತಂದೆ ದೇವೇಂದ್ರನಾಥರು. ಅವರ ಜ್ಞಾನ, ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ಋಷಿಗುಣಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಜನ ಅವರನ್ನು 'ಮಹರ್ಷಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಠಾಕೂರ ಮನೆತನದ ಐಶ್ವರ್ಯ ಹೇಳತೀರದಷ್ಟಿತ್ತು. ಅವರದು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಜಮೀನುದಾರಿ. ಜೋರಾಸಾಂಕೋವಿನ ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದವರು ರವಿಯ ತಾತನ ತಾತ. ಅವರ ಕಾಲದಿಂದೀಚೆಗೆ ಮನೆತನದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಇಳಿಮುಖವಾಗಿದ್ದರೂ ಕಳೆದು ಉಳಿದಿದ್ದುದೇನೂ ಕಡಿಮೆಯಲ್ಲ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ರವಿಯ ಬಾಲ್ಯಜೀವನ ಮಾತ್ರ, ಕುಟುಂಬದ ಇತರ ಜೊತೆ ಹುಡುಗರದಂತೆಯೇ ತೀರಾ ನಿರಾಡಂಬರವಾಗಿ ಕಳೆಯಿತು. ಅವನು ಚಳಿಗಾಲ ದಲ್ಲಿ ಉಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಸಹ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಹತ್ತಿಯ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೇ. ಬೂಟು ಕಾಲಚೀಲಗಳ ಮುಖ ನೋಡಿದ್ದು ಮುಂದೆ ಯಾವಾಗಲೋ. ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಆಹಾರ ಯಾವ ಅರ್ಥದಲ್ಲೂ ಸೊಗಸಿನದೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ.

ರವಿಯ ಜೀವನ ತುಂಬ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿದ್ದು, ಆಧುನಿಕ ಜೀವನ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗ ಕಠಿನವೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿದ್ದರೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸದಾ ಹಬ್ಬದ ಸಂಭ್ರಮ ತುಳುಕಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹಬ್ಬ ಉತ್ಸವಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮನೆಯ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಮೀಸಲು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪಾಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲೋ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಹಾಡಿನ ಒಂದು ನುಡಿಯೋ ನಾಟಕದ ಒಂದು ಮಾತೋ ಮಕ್ಕಳ ಕಿವಿಯವರೆಗೂ ತೇಲಿ ಬಂದು ಅವರ ಸಂತೋಷ ಕುತೂಹಲಗಳನ್ನು ಕೆರಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮಕ್ಕಳು ಸಂಯಮ ಕಲಿಯಲು ಇದೂ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾರ್ಗವೇ !

ಇನ್ನೂ ತೊಟ್ಟಿಲು ಬಿಟ್ಟಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ, ರವಿಗೆ ಒಳಮನೆಯ ಹೆಂಗಸರ ಪೋಷಣೆ ತಪ್ಪಿ, ಅವನು ಮನೆಯ ಹೊರಗಿನ ಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಳುಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವಂತಾಯಿತು. ಇದು ಆ ಕಾಲದ ಶ್ರೀಮಂತ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯ. ರವಿಗೆ ಊಟ ತಿಂಡಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದವರು ಸಹ ಆಳುಗಳೇ. ರಾತ್ರಿಯ ಹೊತ್ತು ಮಲಗಲು ಮಾತ್ರ ರವಿ ಒಳಗೆ ತಾಯಿಯ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಅಲ್ಲಿ ಮನೆಯ ಮುದಿ ಅತ್ತೆಯೊಬ್ಬರು ಅವನಿಗೆ ಕಥೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಆಳುಗಳ ಕೈಕೆಳಗೆ ರವಿ ಪಟ್ಟ ಕಷ್ಟ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಬಾಲ್ಯದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ರವಿ ಕರೆದಂತೆ ಅದು 'ನೌಕರ ಪ್ರಭುತ್ವ'ವಾಗಿತ್ತು.

ಆಳುಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬ ತನ್ನ ಗೆಳೆಯರನ್ನು ಕಂಡು ಬರಲು ಕದ್ದು ಹೊರಟು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ. ಹೋಗುವ ಮೊದಲು ರವಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ಸೀಮೆಸುಣ್ಣದಿಂದ ಗೆರೆ ಎಳೆದು, 'ಇದರಾಚೆ ಕಾಲಿಟ್ಟರೆ ಜೋಕೆ' ಎಂದು ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಹೀಗೆ ಗಂಟೆಗಟ್ಟಲೆ ಕೂತಲ್ಲೇ ಕೂತಿರಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು ರವಿ. ಅದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಅಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ಒಂದು ಕಿಟಕಿಯಿತ್ತು. ರವಿ ಅದರ ಬಳಿ ನಿಂತು ಅದರಾಚೆ ಗಿದ್ದ ಕೊಳವನ್ನು, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಬರುವವರನ್ನು, ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಆಲದ ಮರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕಾಲ ದೂಡುತ್ತಿದ್ದ. ಮುಂದೆ ಈ ನೆನಪುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಾವ್ಯವಾಗಿ, ಗದ್ಯವಾಗಿ ಅರಳಿದವು.

ರವಿಗಿದ್ದವರೆಂದರೆ ಇಬ್ಬರು ಸ್ನೇಹಿತರು — ಒಬ್ಬ ಅಣ್ಣ, ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸೋದರಳಿಯ. ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ರವಿಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿರಿಯರು. ಅವರು ಶಾಲೆಗೆ ಹೊರಟಾಗ ಅವರನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಗಾಡಿಯನ್ನು ಕಂಡು ರವಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದ — ತಾನೂ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು. ಮನೆಯ ಮೇಷ್ಟರು ಎಷ್ಟೇ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದರೂ ಕೇಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ

ಕೋಪದಿಂದ ಅವರು ರವಿಯ ಕೆನ್ನೆಗೆ ಎರಡು ಬಿಗಿದು ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು, “ ಶಾಲೆಯ ಕಾಟ ತಪ್ಪಿದರೆ ಸಾಕೆಂದು ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಅಳುವ ಕಾಲ ಬರುತ್ತದೆ, ನೋಡುತ್ತಿರು.” ಅದು ಆದದ್ದೂ ಹಾಗೇ.

ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ ರವಿಗೆ ಅದೊಂದು ಸೆರೆಮನೆಯೆನ್ನಿಸಿತು. ಅಂದಚಂದವಿಲ್ಲದ ಒಂದು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಚಿಗೆ ಅಂಟಿ ಕುಳಿತಿರುವುದು ಅವನಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸದಾ ಅಲ್ಲಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವುದು ಹೇಗೆಂಬು ದೊಂದೇ ಯೋಚನೆ. ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ಮೂರು ಶಾಲೆಗಳ ಕಟ್ಟೆ ಹತ್ತಿ, ಕೊನೆಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ರವಿ. ಮನೆಯ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಬಹಳ ಬೇಸರವಾಯಿತು. ಹುಡುಗ ನಿರುಪಯೋಗಿಯಾಗುವನೆಂದುಕೊಂಡರು ಅವರು.

ರವಿಯ ದ್ವೇಷ ಶಾಲೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ಹೊರತು ಓದಿನ ಮೇಲಲ್ಲ. ಅವನು ಇಡೀ ದಿನ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದ—ಮೊದಲೊಂದು ಗಂಟೆ ಕಾಲ ಕುಸ್ತಿ, ಕಸರತ್ತು ; ಆಮೇಲೆ ಬಂಗಾಳಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ಚರಿತ್ರೆ, ಭೂಗೋಳ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಆರೋಗ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಂಗೀತ, ಚಿತ್ರಕಲೆ ; ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷು. ಕಲಿಸಿದ್ದೆಲ್ಲ ವನ್ನೂ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಗ್ರಹಿಸುವಷ್ಟು ಚುರುಕು ಬುದ್ಧಿ ಅವನದು. ಶಾಲೆಯ ನಾಲ್ಕು ಗೋಡೆಗಳೊಳಗೆ ಕೂಡಿಹಾಕಿಸಿಕೊಂಡು ಕಲಿಯುವುದೆಂದರೆ ಅವನಿಗಾಗದು. ಅದರಿಂದ ದಿನದ ಎಷ್ಟೋಂದು ಹೊತ್ತು ವೃಥಾ ಹಾಳಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷ ತುಂಬಿದ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲೇ ರವಿಗೆ ಮುಂಜಿ ಯಾಯಿತು. ಮುಂಜಿಯ ನಂತರ ತಂದೆ ದೇವೇಂದ್ರನಾಥರು ಮಗನಿಗೆ ಹಿಮಾಲಯಾ ಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಿಸಿ ಬರಲು ಕರೆದೊಯ್ದರು. ರವಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅವರೊಡನೆ ಹೊರಟ. ಅವರು ಮೊದಲು ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದ ಬೋಲಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಮಹರ್ಷಿ ದೇವೇಂದ್ರನಾಥರು ಶಾಂತಿ ಹಾಗೂ ಧ್ಯಾನಸಾಧನೆ ಗಳಿಗೆ ಅನುವಾಗಲೆಂದು ಒಂದು ಆಶ್ರಮ ಕಟ್ಟಿ ಅದಕ್ಕೆ ‘ ಶಾಂತಿನಿಕೇತನ ’ವೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ‘ ಶಾಂತಿನಿಕೇತನ ’ವೆಂದರೆ ‘ ಶಾಂತಿಯ ನೆಲೆ ’ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಈ ಪ್ರವಾಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಂದೆ ಮಗನಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಇಂಗ್ಲಿಷು ಮತ್ತು ಖಗೋಳ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಠ ಹೇಳಿದರು. ಮಗ ತಂದೆಗೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಕಲಿತ. ಈ ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲೇ ರವಿ ದೊರೆ ಪೃಥ್ವಿರಾಜನ ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸೋಲಿನ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಪದ್ಯನಾಟಕವನ್ನೂ ಬರೆದ. ಅದನ್ನು ಓದಿದರೆ ಈ ತರುಣ ಕವಿ ಎಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ತನ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಮುಂದೆಸೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸಿದ್ದನೆಂಬುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಹಿಮಾಲಯದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದ ಮೇಲೆ ರವಿಯಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾದವು. ಶಾಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ರವಿಗೆ ಎಂದಿನಂತೆ ಬೇಸರವಿದ್ದರೂ ಅವನನ್ನಿನ್ನು ಮಗು ಎನ್ನುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮರುವರ್ಷ ರವಿಯ ತಾಯಿ ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಈ ನಷ್ಟ ಬೇರೆ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಬಂದಿತು ; ತಂದೆ, ಅಣ್ಣ, ಅಕ್ಕ, ಅತ್ತಿಗೆಯರೆಲ್ಲರೂ ಅವನನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಮಮತೆಯಿಂದ ನೋಡತೊಡಗಿದರು. ಪ್ರೀತಿಗೇನೂ ಕೊರತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಂದಾಚೆಗೆ ರವಿಯ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಭೆ ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಹೂ ಅರಳಿದಂತೆ ಅರಳಿತು.

ರವಿಯ ಅಣ್ಣಂದಿರೂ ಅವರ ಗೆಳೆಯರೂ 'ಹಿಂದೂ ಮೇಳ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ವರ್ಷವರ್ಷವೂ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ನಡೆಸು ತ್ತಿದ್ದರು. ರವಿ ಹದಿನೈದನೇ ವರ್ಷದವನಿದ್ದಾಗ ತಾನೇ ರಚಿಸಿದ ದೇಶಪ್ರೇಮ ಪೂರ್ಣವಾದ ಕವಿತೆಯೊಂದನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಓದಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಮುಗ್ಧಗೊಳಿಸಿದ. ಆಗಲೇ ಪದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಥೆ ಹೇಳುವ 'ಬನಫೂಲ್' (ಕಾಡು ಹೂ) ಎಂಬ ನೀಳ್ಗವನವನ್ನು ಬರೆದ. ಮಧ್ಯಯುಗದ ವೈಷ್ಣವ ಕವಿಗಳ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿ 'ಭಾನುಸಿನ್ಹೇರ್ ಪದಾವಳಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅದ್ಭುತ ಗೀತಮಾಲೆಯನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ. ರವಿ ಈ ಪದಾವಳಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಹೆಸರಿನ ಬದಲು, 'ಭಾನು' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯನಾಮದಿಂದ ಬರೆದಿದ್ದ. ('ರವಿ'ಯಂತೆಯೇ 'ಭಾನು'ವಿಗೂ ಸೂರ್ಯನೆಂದು ಅರ್ಥ.) ವ್ರಜ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಸುಂದರ ಕವಿತೆ ಗಳು ನೂರಾರು ವರ್ಷ ಹಿಂದಿನ ಯಾವನೋ ಭಾನುಸಿಂಹನೆಂಬ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿ ಬರೆದದ್ದೆಂದು ಜನ ನಂಬಿಕೊಂಡರು. ಕಡೆಗೆ ನಿಜಸ್ಥಿತಿ ಹೊರಬಿದ್ದಾಗ, ಒಬ್ಬ ಪುಟ್ಟ ಹುಡುಗ ಇಷ್ಟು ಮುದ್ದಾಗಿ ಕವಿತೆ ಕಟ್ಟಬಲ್ಲನೆಂದು ಅವರು ನಂಬದಾದರು.

ರವಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ನಟನಾಶಕ್ತಿಯೂ ಇತ್ತು. ಅಣ್ಣಂದಿರೂ ಅವರ ಗೆಳೆಯರೂ ಕೂಡಿ, ತಾವೇ ಬರೆದು ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ರವಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೂ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಂಡ, ಅದೂ ತಾನೇ ಬರೆದ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರ ಧರಿಸಿ.

ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ರವಿಯ ಮನಸ್ಸು ಗಾನಲೀನವಾಗಿತ್ತು. ಅವನ ಕಂಠ ಸಹ ಮಧುರ. ತೀರಾ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲೇ ಅವನು ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಅವಕ್ಕೆ ರಾಗ ತಾಳ ಹಾಕಿ ಕೇಳುವವರು ಮರುಳಾಗುವಂತೆ ಇಂಪಾಗಿ ಹಾಡಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಜೀವನಪೂರ್ತಿ ರವಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ.

ದೇವರ ನಾಮಗಳು, ಪ್ರಕೃತಿ ಗೀತೆಗಳು, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗೀತೆಗಳು, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದವು—ಹೀಗೆ ಅವನಷ್ಟು ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದವರು ಅಪರೂಪ.

ಒಂದುಸಲ ರವಿ ಹಾಡುವುದನ್ನು ಅವನ ತಂದೆ ಕೇಳಿದರು. ಅದೊಂದು ಸುಂದರವಾದ ದೇವರ ನಾಮ :

"ನಯನ್ ತೊಮಾರೆ ಪಾಯ್ ನಾ ದೇಖಿತೇ
ರಯೇಛ್ ನಯನೆ ನಯನೇ . . . ."

ಕಂಡನುಭವಿಸದು ಕಣ್ಣು ನಿನ್ನನು,
ಕಣ್ಣುಕಣ್ಣಲೂ ನೀನಿರುವೆ . . . .

ಕೇಳಿ ತಂದೆಯ ಎದೆ ಕರಗಿತು. ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರೊಡೆಯಿತು. "ಈ ದೇಶದ ದೊರೆ ನಮ್ಮವನೇ ಆಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಅವನು ನಿನಗೆಷ್ಟು ಮರ್ಯಾದೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೊ ! ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಾನು ಈ ಪುಟ್ಟ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡಬಲ್ಲೆ, ತೊಗೋ" ಎಂದು ಹಣ ತುಂಬಿದ ಒಂದು ಚೀಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು.

ಹೀಗೆ ಈ ಬಾಲಕವಿ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಜನಪದದ ಕವಿಯಾಗುವ ಭಾಗ್ಯ ಪಡೆಯಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ. ಆದರೆ ಮನೆಯ ಹಿರಿಯರು "ಮಕ್ಕಳು ಬೆಳೆಯಬೇಕಾದ ಬಗೆ ಇದಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪರೀಕ್ಷೆ ಪಾಸುಮಾಡಿ, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸ ಹಿಡಿಯಬೇಕು" ಎಂದು ನಿರಾಶೆಗೊಳ್ಳುವುದು ಮಾತ್ರ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರೋ ಸರಕಾರೀ ಅಧಿಕಾರಿಯೋ ಆಗುವನೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಅವರು ರವಿಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಕಳಿಸಿದರು. ಆಗ ರವಿಗೆ ಹದಿನೇಳು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಜನಗಳ ಗುರುತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ನರ್ತನ ಸಂಗೀತಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗ ವಹಿಸುವುದು, ಹೊಸ ಹೊಸ ಸ್ಥಳ ನೋಡಿ ಬರುವುದು—ಹೀಗೆ ರವಿ ಅಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬೆರೆತುಹೋದ. ಎಷ್ಟು ಜಾಣ್ಮೆ ಹಾಗೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಅವನು ಅಲ್ಲಿನ ಜನರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ನಡವಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದು ಆಗ ಅವನು ಮನೆಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅವು 'ಯೂರೋಪ್ ಪ್ರವಾಸೀರ್ ಪತ್ರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ.

1880 ರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಓದು ಮುಗಿಯುವ ಮೊದಲೇ ರವಿ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಬೇಕಾಯಿತು. ಹಾಗೆ ಮರಳಿದ ಕೂಡಲೇ ಅವನು 'ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಪ್ರತಿಭಾ' ಎಂಬ ಗೀತನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದ. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳರ ಮುಂದಾಳಾಗಿದ್ದು, ಆಮೇಲೆ ಮಹಾಕವಿಯಾಗಿ, ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಜೀವನಕಥೆಯೇ ಈ ನಾಟಕದ ವಸ್ತು. ಗೀತನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಗದ್ಯ ನಾಟಕಗಳಂತೆ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳನ್ನು ಆಡುವುದಿಲ್ಲ, ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ರವಿ ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಗೀತನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದ. ಕೆಲವಕ್ಕೆ ನೃತ್ಯವನ್ನೂ ಹೊಂದಿಸಿ 'ನೃತ್ಯ ನಾಟಕ'ಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ.

ಮಾರನೆಯ ವರ್ಷ ರವಿಯನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಕಳಿಸುವ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ವ್ಯರ್ಥ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ತರುಣ ಕವಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ದೊರೆಯಿತು. ರವಿ ರವೀಂದ್ರರಾದರು. ಅವರ 'ಪ್ರಭಾತ ಸಂಗೀತ,' 'ಸಂಧ್ಯಾ ಸಂಗೀತ' ಎಂಬ ಎರಡು ಕವಿತಾಸಂಗ್ರಹಗಳು ತುಂಬ ಮೆಚ್ಚಿಕೆ ಗಳಿಸಿದವು. ರವೀಂದ್ರರು 'ತಮ್ಮ ನಿರ್ಝರೇರ್ ಸ್ವಪ್ನಭಂಗ' (ಕಾರಂಜಿಯ ಕನಸು ಹರಿಯಿತು) ಎಂಬ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಲಿನ ಶಾಖಕ್ಕೆ ಹಿಮ ಕರಗಿ, ನೀರು ಸ್ವೇಚ್ಛೆ ಸಂತೋಷಗಳಿಂದ ಮೇಲೆ ನೆಗೆಯುವುದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಓದಿದಾಗ ಅದು ಕವಿಯ ಸ್ವಂತ ಅನುಭವವೇ ಎಂಬುದು ಜನಕ್ಕೆ ಹೊಳೆಯಿತು. ಕವಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ ಅಂತಹದೇ ಒಂದು ಕಾರಂಜಿ ಉಕ್ಕಿ, ಜೀವನಪೂರ್ತಿ ಸೂಸಿ ಹರಿಯಿತು.

ರವೀಂದ್ರರ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಮಕ್ಕಳ ಕವನವಾದ 'ಬಿಷ್ಟಿ ಪಡೇ ಟಾಪುರ್ ಟುಪುರ್' (ಬಿತ್ತು ಮಳೆ ಟಪಟಪನೆ) ಇದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ರಚಿತವಾಯಿತು. ಅವರು ಮುಂದೆ 'ಶಿಶು,' 'ಶಿಶು ಭೋಲಾನಾಥ' ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಮಕ್ಕಳ ಕಥೆ ಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆದರು.

ಮುಂದಿನ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ರವೀಂದ್ರರು ಭಾರತ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಕಳೆದರು. ಅವರಿಗೆ ಮದುವೆಯಾದದ್ದು ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ. ಪತ್ನಿಯ ಹೆಸರು ಮೃಣಾಲಿನೀ ದೇವಿ. ಮದುವೆಯಾದ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲೇ ಅವರು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋದರು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಗಮನಾರ್ಹ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ 'ರಾಜರ್ಷಿ' ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನೂ ಬರೆದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ದೇವರಿಗೆ ಪ್ರಾಣಿಬಲಿ ಕೊಡುವುದು ಎಂತಹ ಕ್ರೌರ್ಯ ಹಾಗೂ ಮೂರ್ಖತನವೆಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಇದೇ ಕಾದಂಬರಿ ನಾಟಕರೂಪ ಪಡೆದು 'ವಿಸರ್ಜನೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ

ಹೊರಬಿದ್ದಿತು. ಹೀಗೆ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ತಾವರೆ ಹೂ ಅರಳಿದಂತೆ ರವೀಂದ್ರರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದು ಕಥೆ ಕವನಗಳು ಅರಳುತ್ತ ಬಂದವು.

ತಮ್ಮ ನಡುವೆ ಇರುವವನು ಬರಿಯ ಮಹಾಕವಿಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವನು ವಿಚಾರವಂತ ಹಾಗೂ ಸುಧಾರಕ ಸಹ ಎಂಬುದರ ಅರಿವು ದಿನ ಕಳೆದಂತೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿತು. ರವೀಂದ್ರರನ್ನು ಹೊಗಳುವವರು ಇದ್ದಂತೆ ತೆಗಳುವವರೂ ಇದ್ದರು. ತರುಣ ಕವಿಯೊಬ್ಬನು ಹಳೆಯ ಜಾಡನ್ನು ತೊರೆದು ಹೊಸ ಹೊಸ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೊಸ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ, ರೂಢಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಸುಲಭವೂ ಕಿವಿಗಿಂಪೂ ಆದ ನವ್ಯ ಬಂಗಾಳಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತರಿಸುವ ಸಾಹಸ ಮಾಡಿದುದು ಆ ಜನಕ್ಕೆ ಸಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಠೋರವಾಗಿ ಟೀಕೆ ನಡೆಸಿದರು. ರವೀಂದ್ರರು ಆ ದೂಷಣೆಗಳೊಂದಕ್ಕೂ ಗಮನ ಕೊಡದೆ ತಮ್ಮದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತ ಮುನ್ನಡೆದರು.

ರವೀಂದ್ರರಿಗೆ ಭಾರತವೆಂದರೆ ಪ್ರಾಣ. ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಆದರ್ಶಗಳಲ್ಲಿ, ತಮ್ಮ ಜನರ ಭಾಷೆ ಪಾಂಡಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅಪಾರ ಗೌರವ. ಹಾಗೆಯೇ ಜ್ಞಾನದ ಬೆಳಕು ಎತ್ತಲಿಂದ ಬರಲಿ, ಅದನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸದೆ ಬಿಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಿದ ಪಶ್ಚಿಮ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಅವರು ತುಂಬ ಮರ್ಯಾದೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ರವೀಂದ್ರರಿಗೆ ಐದು ಮಕ್ಕಳಾದವು. ಅದೇನು ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಹೊಣೆಯೇ ? ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ತಾವು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಲು ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೆನೆದು, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದರು.

ರವೀಂದ್ರರ ತಂದೆ ಅವರನ್ನು ಮನೆತನದ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಬಂಗಾಳ ಹಾಗೂ ಒರಿಸ್ಸಾಗಳ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಅಲೆದಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗಾಗ ಅವರು ಪದ್ಮಾನದಿಯ ಮೇಲೆ (ಪೂರ್ವ ಬಂಗಾಳದ ಕಡೆಯಿಂದ ಹರಿದು ಬರುವ ಗಂಗಾನದಿಯ ಹೆಸರು ಇದು) ತಮ್ಮ ದೋಣಿಯಲ್ಲೇ ಮನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಿಂಗಳುಗಟ್ಟಲೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಅವರು ನದೀತೀರದ ಜನಜೀವನದ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ಮಣ್ಣಿನ ಮಕ್ಕಳ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತ ಕಾಲ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ರವೀಂದ್ರರಿಗೆ ಬಂಗಾಳದ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿನ ರೈತ ಜೀವನದ ನಿಕಟ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ಬರೆದ ಸುಂದರವಾದ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳು ಈ ನಿಕಟತೆಯ ಫಲವೆನ್ನಬೇಕು. ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ

ಬಗೆಗೆ ರವೀಂದ್ರರಿಗಿದ್ದ ಅರಿವು, ರೈತರ ಹಾಗೂ ಹಳ್ಳಿಯ ಕೈಕಸುಬಿನವರ ಹಿತರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಉತ್ಕಟ ಆಸಕ್ತಿಗಳು ಸಹ ಈ ನೇರವಾದ ಪರಿಚಯದಿಂದ ಬಂದವುಗಳೇ.

ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣಸಂಬಂಧವಾದ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ವಿಚಾರ ಸಹ ಅವರಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಂಡಿತು ; ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಆಶ್ರಮಜೀವನದ ಆದರ್ಶದ ಮೇರೆಗೆ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹಳ್ಳಿಯ ಸುತ್ತುಮುತ್ತಿನ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮಡಿಲಲ್ಲೋ ಎಂಬಂತೆ ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಆ ವಿಚಾರ. ಕೊನೆಗೆ ರವೀಂದ್ರರು ಶಾಂತಿನಿಕೇತನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮನ ಮೆಚ್ಚುವಂತಹ ಶಾಲೆಯೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಬಹಳ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಪೂರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮನೆ ಕೈಬಿಟ್ಟಿತು. ಪತ್ನಿ ಮೃಣಾಲಿನೀ ಒಡವೆತೊಡವೆಗಳನ್ನು ತೊರೆದರು. ಹೀಗೆ 1901 ರಲ್ಲಿ ಶಾಲೆ ಷುರುವಾಯಿತು. ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಆ ಸಣ್ಣ ಶಾಲೆ ಬೆಳೆದು ಈಗ ‘ ವಿಶ್ವಭಾರತಿ ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ಯಾಪೀಠವಾಗಿದೆ.

ಮೊದಲು ಮೊದಲಲ್ಲಿ ರವೀಂದ್ರರೇ ಪಾಠ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನೆಗೆಲಸವೆಲ್ಲವೂ ಮೃಣಾಲಿನಿಯದು. ಶಾಲೆಯ ಜನ ಇದ್ದ ಕೆಲವು ಇಟ್ಟಿಗೆ ಮನೆ, ಮಣ್ಣಿನ ಜೋಪಡಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೋಣೆಗಳೇ ಇಲ್ಲದ ಶಾಲೆ ಅದು. ತರಗತಿ ಕೂಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಮರಗಳ ಕೆಳಗೆ.

ಕ್ರಮೇಣ ರವೀಂದ್ರರ ಮೇಧಾವೀ ಸ್ನೇಹಿತರನೇಕರು ಅವರ ಜೊತೆಗೂಡಿದರು. ಕವಿಯ ಕನಸನ್ನು ನನಸು ಮಾಡಲು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಐಹಿಕ ಯಶಸ್ಸಿನ ಆಸೆಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿತು ; ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ನಡೆದವು ; ಶಾಲೆ ಬೆಳೆಯಿತು.

ಶಾಲೆಯ ಫೀಸೆಂದರೆ ಹೆಸರಿಗೆಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟೇ. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ಸಂಬಳಕ್ಕೆ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಊಟ ಬಟ್ಟೆ ಸಾಧಾರಣ. ಯಾರೊಬ್ಬರ ಕಾಲಿಗೂ ಜೋಡು ಸಹ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಕೊರತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಉಪಾಧ್ಯಾಯ–ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ತುಂಬಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸು ಅರಳಲೂ ಅಪಾರ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು.

ಶಾಲೆಯೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಬರಿಯ ಪುಸ್ತಕ ಪಾಂಡಿತ್ಯವಷ್ಟೇ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ತೋಟಗಾರಿಕೆ, ಆಟ, ವ್ಯಾಯಾಮ, ಸಮಾಜಸೇವೆ, ಓದುಬರೆಹ, ಪ್ರಕೃತಿದರ್ಶನ, ಕಲೆಗಳ ಕಲಿಕೆ — ಇವೆಲ್ಲವೂ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದವು. ಕಷ್ಟದ ಜೀವನವಾದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷ ತುಂಬಿತ್ತು. ಶಾಲೆಗೆ ಹಣದ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲದ

ದಿನವೇ ಇಲ್ಲ. ರವೀಂದ್ರರು ತಮ್ಮದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಗೆಳೆಯರು ಹಣ ಕೂಡಿಸಿದರು. ಆದಾಯ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ಹೇಗೋ ಸರಿದೂಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಶಾಲೆ ಷುರುವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ವರ್ಷವಿಲ್ಲ, ಮೃಣಾಲಿನೀ ತೀರಿ ಕೊಂಡರು. ರವೀಂದ್ರರೇ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ತಾಯ್ತನವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ 'ದಿ ಕ್ರೆಸೆಂಟ್ ಮೂನ್' (ಬಾಲಚಂದ್ರ) ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕುರಿತ ಸುಂದರ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ರವೀಂದ್ರರು ಬರೆದದ್ದು ಆಗಲೇ.

1903 ರಿಂದ ಹಿಡಿದು 1907 ರ ವರೆಗಿನ ಮಧ್ಯಕಾಲ ರವೀಂದ್ರರಿಗೆ ದುಃಖದ ಮೇಲೆ ದುಃಖವನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಿತು. ಎರಡನೆಯ ಮಗಳು ರೇಣುಕಾ, ಪೂಜ್ಯ ತಂದೆಯವರು, ಕಿರಿಯ ಮಗ ಶಮಿ—ಒಬ್ಬರ ಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬರು ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಸಂಸಾರದ ಈ ದುಃಖ ರವೀಂದ್ರರ ಎದೆಗುಂದಿಸಿ, ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಹಿ ಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಅವರು ಆಗ ರಚಿಸಿದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕೃತಿಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ.

ಸಂಸಾರದ ಯಜಮಾನರಾಗಿ ರವೀಂದ್ರರು ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ ಗಳೊಂದನ್ನೂ ಬಿಡದೆ ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಂಸಾರದ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಅವರು ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಬದಲು ದೇಶದ ಹಿತದ ಕಡೆಗೆ ಮನಗೊಟ್ಟು, ರಾಷ್ಟ್ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ಮುಂದಾಳಾದರು. ಬಂಗಾಳದ ವಿಭಜನೆಯ ವಿರುದ್ಧದ ಚಳವಳಿ ಹಾಗೂ ಇಡೀ ದೇಶಕ್ಕೊಂದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಏರ್ಪಡಬೇಕೆಂಬ ಚಳವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಹುರುಪಿನ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದರು.

ಭಾರತದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬಲ್ಲ ಯಾವದೇ ಕೆಲಸದಲ್ಲಾಗಲೀ ಅವರಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹವಿತ್ತು. ಆದರೂ ರಾಜಕಾರಣದ ಜಂಜಾಟ ಅವರಿಗೆ ಒಗ್ಗಿದ್ದಲ್ಲ. ಯಾವ ಬಗೆಯ ರಾಜಕೀಯ ಇಲ್ಲವೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಗಳೂ ಅವರಿಗೆ ಹಿಡಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲೇ ಅವರು ರಾಜಕೀಯ ರಂಗದಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿ ರಚನಾತ್ಮಕ ರೂಪದ ದೇಶಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದರು.

ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮುಂತಾದ ಇತರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಎಷ್ಟೇ ಇರಲಿ, ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯಸೇವೆ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಬಿಡುವು ಕಾಣದ ಅವರ ಲೇಖನಿಯಿಂದ ಕಾವ್ಯ, ಗೀತೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕಗಳು ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಹರಿದವು. 'ಗೀತಾಂಜಲಿ' ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿನ ಕವಿತೆಗಳನ್ನೂ ಈಗ ರಾಷ್ಟ್ರಗೀತೆಯಾಗಿರುವ 'ಜನಗಣಮನ'ವನ್ನೂ ಅವರು ಬರೆದದ್ದು ಈ ಸುಮಾರಿಗೇ. ನಿಜವಾದ ಕೀರ್ತಿ ಯಿನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಬರುವುದಿದ್ದರೂ ಅವರ ಮೊದಲ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಜೀವನ ಹುಲುಸಾದ ಬೆಳೆ ನೀಡಿತ್ತು.

ರವೀಂದ್ರರು ತಮ್ಮ ಜೀವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಹನ್ನೊಂದು ಸಲ ವಿದೇಶ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿಬಂದರು. 1912 ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾಹಿತಿಗಳ, ಕಲೆಗಾರರ ಹಾಗೂ ವಿಚಾರವಂತರ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆಯಿತು. ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿ ಡಬ್ಲ್ಯು. ಬಿ. ಏಟ್ಸ್ ಮತ್ತು ಕಲಾವಿದ ರೊಥೆನ್‌ಸ್ಟೀನರು ರವೀಂದ್ರರ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಮಾರುಹೋದರು. ತಮ್ಮ ಕವಿತೆ ಮತ್ತು ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವಂತೆ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ರವೀಂದ್ರರನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದರು. ಹಿಂದೆ ಬಂಗಾಳಿ ಭಾವಗೀತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹವೊಂದಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದ 'ಗೀತಾಂಜಲಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನುವಾದ ಬೆಳಕು ಕಂಡಿತು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಓದುಗರ ಮೇಲೆ ಅದು ಅದ್ಭುತ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದ್ದಲ್ಲದೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೇ ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತಿಗಳು ತಮ್ಮದಾಗಲೆಂದು ಬಯಸುವ ನೊಬೆಲ್ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ರವೀಂದ್ರರಿಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿತು.

ಬಹುಮಾನದ ಮೊತ್ತ ಒಂದು ಲಕ್ಷದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳು. ರವೀಂದ್ರರು ಅಷ್ಟನ್ನೂ ಶಾಂತಿನಿಕೇತನದ ಶಾಲೆಗೆ ಧಾರೆಯೆರೆದು ಕೊಟ್ಟರು. ಹಣವನ್ನು ಹಳ್ಳಿಯ ಸಹಕಾರೀ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಇಡಲಾಯಿತು. ಹಳ್ಳಿಗರು ಕಡಿಮೆ ಬಡ್ಡಿಯ ಮೇಲೆ ಹಣದ ಅನುಕೂಲ ಪಡೆಯಲೆಂಬುದೇ ಇದರ ಉದ್ದೇಶ. ಹೀಗೆ ರವೀಂದ್ರರು ತಮ್ಮ ಶಾಲೆಗೂ ತಮ್ಮ ಮೆಚ್ಚಿನ ಹಳ್ಳಿಗರಿಗೂ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು.

ಬಂಗಾಳದ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ಜೀವ ತುಂಬುವ ಬಗೆ ಯಾವುದೆಂದು ರವೀಂದ್ರರು ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೊನೆಗೆ ಶಾಂತಿನಿಕೇತನದಿಂದ ಒಂದು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಸುರುಲ್ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಅವರ ಯೋಜನೆಗಳು ಮೈದಾಳಿದವು. ಅಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀ ನಿಕೇತನ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಸುಧಾರಣಾ ಸಂಸ್ಥೆಯೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಬೆಳೆಯನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸುವ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಕೈಕಸುಬುಗಳನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗ ಆರಂಭವಾಯಿತು ; ಈಗಲೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಶಾಂತಿನಿಕೇತನ, ಶ್ರೀ ನಿಕೇತನ—ಈ ಎರಡು ಸೋದರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಜೊತೆಜೊತೆಯಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತ, ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ರವೀಂದ್ರರಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕೃತಿಗಿಳಿಸುತ್ತಿವೆ.

ರವೀಂದ್ರರಿಗೆ ಈಗ ಕೈತುಂಬ ಕೆಲಸ. ಅವರು ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದರೂ ಶಾಂತಿನಿಕೇತನದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಿಸುತ್ತ ಅಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯರಚನೆಗೂ ಹೊಸ ಹುರುಪು

ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಬಂಗಾಳಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಹೆದ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಕೊಡುವಂತಹ ಸುಂದರ ಗದ್ಯ ಪದ್ಯಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. 1915 ರ ಆದಿಭಾಗ ಅದು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಆಗ ಶಾಂತಿನಿಕೇತನದಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ್ದ ತಮ್ಮ ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾದ ಫೀನಿಕ್ಸ್ ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹೋಗಲು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ರವೀಂದ್ರರಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆಯಿತು. ಹೀಗೆ ಮೊದಲಾದ ಅವರ ಸ್ನೇಹ ದಿನ ಕಳೆದಂತೆ ಗಾಢವಾಯಿತು.

ಅದೇ ವರ್ಷ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರ ರವೀಂದ್ರರಿಗೆ 'ನೈಟ್' ಪದವಿಯಿತ್ತು ಸನ್ಮಾನಿಸಿತು. ಆದರೆ 1919 ರಲ್ಲಿ, ಪಂಜಾಬಿನ ಜಲಿಯನ್‌ವಾಲಾಬಾಗಿನಲ್ಲಿ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನಿಕರು ನಿರಪರಾಧಿಗಳೂ ನಿಶ್ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳೂ ಆದ ಭಾರತೀಯರ ತಂಡವೊಂದರ ಮೇಲೆ ಗುಂಡಿಟ್ಟು ಹತ್ಯಾಕಾಂಡ ನಡಸಿದಾಗ ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ರವೀಂದ್ರರ ಹೃದಯ ದುಃಖ, ಕೋಪ, ಅವಮಾನಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಬಂದು, ಅವರು 'ನೈಟ್' ಪದವಿಯನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿದರು. ಅದರೊಡನೆ ತಮ್ಮ ಜನಕ್ಕಾದ ಅತ್ಯಾಚಾರವನ್ನು ಗಂಡುನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಖಂಡಿಸಿ, ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವೈಸ್‌ರಾಯರಿಗೊಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದರು. ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಮರೆಯ ಲಾಗದಂತಹ ಪತ್ರ ಅದು.

ತಾವು ಕೈಗೊಂಡ ಹನ್ನೊಂದು ವಿದೇಶ ಪ್ರವಾಸಗಳಲ್ಲಿ ರವೀಂದ್ರರು ಬಹುತೇಕ ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಸುತ್ತಾಡಿದ್ದರು. ಹಾಗೆ ಜಗತ್ತನ್ನು ನೋಡಿದಷ್ಟೂ, ದೇಶದೇಶಗಳ ನಡುವೆ ಸ್ನೇಹ ಸೌಹಾರ್ದ ಬೆಳೆದು ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯವಾಗದವರೆಗೆ, ಶಾಂತಿ ಸಾಧಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಯಿತು.

ಈ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಮುಂದಿರಿಸಿಕೊಂಡು, 1921 ರಲ್ಲಿ ಅವರು ವಿಶ್ವಭಾರತಿ ವಿದ್ಯಾಪೀಠವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಪ್ರಪಂಚದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಶದ ಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ರಾಯಭಾರಿಗಳೂ ಅಲ್ಲಿ ಕಲೆಯಲೆಂದು ಅವರು ಆಸೆಪಟ್ಟರು. ವಿದ್ಯಾಪೀಠದ ಧ್ಯೇಯಮಂತ್ರವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಒಂದು ಸೂಕ್ತಿಯನ್ನು ಆರಿಸಿದರು—"ಯತ್ರ ವಿಶ್ವಮ್ ಭವತಿ ಏಕನೀಡಮ್" (ಎಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಜಗತ್ತೇ ಒಂದು ಹಕ್ಕಿಗೂಡಾಗಿ ಕೂಡುತ್ತದೋ . . . .) ಎಂಬುದೇ ಅದು.

ರವೀಂದ್ರರಿಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ವರವಾಗಿ ಬಂದಿತ್ತು. ಉಸಿರಿರುವವರೆಗೂ ಅವರು ಮೈದಣಿಸಿ ದುಡಿದರು. ಜನ ಕವಿಗಳನ್ನು ಮೈಗಳ್ಳ ಕನಸುಗಾರರೆಂದೇಕೆ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ? ರವೀಂದ್ರರಿಗೆ ಸುಮಾರು ಎಪ್ಪತ್ತರ ತುಂಬು ವಯಸ್ಸು. ಅನೇಕರ ಪಾಲಿಗೆ ವಿದಾಯ ಹೇಳಿ ಹೊರಡುವ ವಯಸ್ಸದು.

ಆದರೆ ಆಗ ರವೀಂದ್ರರು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಹೊಚ್ಚ ಹೊಸ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಿದರು. ಅದೆಂದರೆ ಚಿತ್ರಕಲೆ. ಒಂದಾದಮೇಲೆ ಒಂದರಂತೆ, ಜಗತ್ತನ್ನು ವಿಸ್ಮಯಕ್ಕೀಡುಮಾಡುವಂತಹ ಅನೇಕ ಅದ್ಭುತ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಅವರು ರಚಿಸಿದರು.

ಯಾವುದೋ ಒಳಗಿನ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಅವರು ಚಿತ್ರ ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಹಾಳಾಗುವುದೂ ಸಹಿಸದು. ಚಿತ್ರ ಬರೆಯುವ ಕಾಗದ ಸಿಗದಿದ್ದರೆ ಹಳೆಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮೇಲುಹೊದಿಕೆ; ಬಣ್ಣ ಕುಂಚಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮಸಿ, ಲೇಖನಿ—ಏನಾದರೆ ಅದೇ. ಹೀಗೆ ರವೀಂದ್ರರು ಎರಡು ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಒಂದೊಂದೂ ಒಂದೊಂದು ಬಗೆ; ಒಂದೊಂದೂ ಸುಂದರವೇ.

1930 ನೆಯ ಇಸವಿ. ಈ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ರವೀಂದ್ರರು ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿನ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಭಕ್ತಿ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಬಂಗಾಳದ ಜನ ಕವಿಯ ಎಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬವನ್ನು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಆಚರಿಸಲು ಅಣಿಮಾಡಿ ಕೊಂಡರು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳು, ರವೀಂದ್ರರ ನಾಟಕ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು, ವಿಶೇಷ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟನೆಗಳು, ಭಾಷಣಗಳು ನಡೆಯು ತ್ತಿದ್ದವು. ದೂರದೇಶಗಳಿಂದೆಲ್ಲಾ ಅತಿಥಿಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಉತ್ಸವ ಹೀಗೆ ಸಡಗರದಿಂದ ನಡೆದಿದ್ದಾಗ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕರ ಬಂಧನವಾಯಿತೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ಬಂದಿತು. ರವೀಂದ್ರರಿಗೆ ತುಂಬ ವ್ಯಥೆಯಾಯಿತು. ಉತ್ಸವವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೇ ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಹೇಳಿದರು. ಇದು ನಡೆದದ್ದು 1931 ರಲ್ಲಿ. ಆಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ರವೀಂದ್ರರಷ್ಟು ಜಗದ್ವಂದ್ಯ ರಾದ ಬೇರೆ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ವರ್ಷ ಉರುಳಿತು. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಕಷ್ಟದ ದಿನಗಳು. ದೇಶ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿತ್ತು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ನಾಸಿಸಮ್, ಫ್ಯಾಸಿಸಮ್‌ಗಳಂತಹ ರಾಕ್ಷಸೀ ಶಕ್ತಿಯ ಪೆಡಂಭೂತಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಮಾನವನ ಹಕ್ಕುಬಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಕಬಳಿಸ ತೊಡಗಿದ್ದವು. ರವೀಂದ್ರರು ಯಾವ ನಂಬಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿರಿಸಿದ್ದರೋ ಅವೇ ಈಗ ಧ್ವಂಸವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದು ಅವರ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಪ್ರಚಂಡ ವೇದನೆ ಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಇಳಿವಯಸ್ಸಿಗೆ ಸಹಜವಾದ ನೋವು ನರಳಿಕೆಗಳೂ ಸೇರಿಕೊಂಡವು. ಆದರೂ ಕವಿ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಮಾನವತೆಯ ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ತೊರೆಯದೆ, ಅದನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದರು. ಈ ಅಚಲ

ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಅವರು ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳೇ ಉಜ್ವಲ ಸಾಕ್ಷಿ. ಕವಿ ಹೋಗುವ ಮುನ್ನ ತನ್ನ ಜನತೆಗೆ ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಅಂತಿಮ ಬಳುವಳಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ, ಆ ಮಾತುಗಳು.

1941 ರ ಆಗಸ್ಟ್ ಏಳನೆಯ ತಾರೀಖು. ಶ್ರಾವಣ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯ ದಿನ ಅವತ್ತು. ಎಂಬತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಜೋರಾಸಾಂಕೋವಿನ ಯಾವ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ರವೀಂದ್ರರು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದಿದ್ದರೋ, ಅಲ್ಲೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಅಪಾರ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡುಂಡ ಆ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದರು. ಇಡೀ ದೇಶ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿತು. ಎರಡನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧವಿನ್ನೂ ಮುಗಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಕವಿ ತಾವು ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟಿದ್ದ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಗೆಲ್ಲುವುದನ್ನು, ತಾವು ಆಜೀವಪರ್ಯಂತ ನಡೆಸಿದ್ದ ಹೋರಾಟ ಫಲಿಸಿ ದೇಶ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗುವುದನ್ನು ನೋಡಲು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ರವೀಂದ್ರರು ಹಿರಿದಾಗಿ ಬಾಳಿದರು, ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ಸತ್ತರು. ಸಾವು ಸಮೀಪವಾಗುತ್ತಿದೆಯೆನಿಸಿದಾಗ ಜನ ತಮ್ಮ ಮರಣಶಯ್ಯೆಯ ಬಳಿ ಹಾಡಲೆಂದು ಅವರೊಂದು ಗೀತೆಯನ್ನು ಬರೆದರು. ಅದು ಹೀಗೆ ಮೊದಲಾಗುತ್ತದೆ :

"ಸಮುಖೆ ಶಾಂತಿ ಪಾರಾವಾರ
ಭಾಸಾವೊ ತರಣಿ, ಹೇ ಕರ್ಣಧಾರ."

ಹರಡಿದೆ ಶಾಂತಿಯ ಸಾಗರ ಮುಂದೆ
ನಡಸೆಲೆ ದೋಣಿಯ, ಓ ಚುಕ್ಕಾಣಿಗ ತಂದೆ.

ಹೀಗೆ ಸಾವಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ತಾವು ಜೀವನಪರ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಸಿ, ಪ್ರಿಯ, ಗೆಳೆಯ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಎಂದೆಲ್ಲ ಕರೆದಿದ್ದ ದೇವರನ್ನೇ ಚುಕ್ಕಾಣಿಗನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕವಿ ರವೀಂದ್ರರು ಶಾಂತಿಯ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಯಾನ ಹೊರಟರು — ಮಹಾ ಅಜ್ಞಾತದೆಡೆಗೆ.

ಒಬ್ಬನ ಜೀವನದ ಘಟನೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವರದಿಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅವನ ಜೀವನವನ್ನೇ ವರ್ಣಿಸಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರದು ಎಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ? ಅವರದು ಎತ್ತರವೂ ಸುಂದರವೂ ಆದ ಶರೀರ ; ಬಲವಾದ ಮೈಕಟ್ಟು ; ಕಾಂತಿ ಬೀರುವ ಮೃದುವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳು ; ಆಳವೂ ಮಧುರವೂ ಆದ ಧ್ವನಿ ; ಸ್ವಾರಸ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹಾಸ್ಯಭರಿತವಾದ ಮಾತುಗಾರಿಕೆ. ಹಾಗೆ

ಮಾತಿಗೆ ಕುಳಿತ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಇಡೀ ಮುಖವೇ ಮಿಂಚುತ್ತಿತ್ತು. ಅದೇ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದಾಗ, ಅವರು ಯಾವದೋ ಬೇರೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ರೇನೋ ಎಂಬಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಊಟ ನಿದ್ರೆ ಒಂದೂ ಬೇಡ. ನೆಚ್ಚಿನ ಆಳೊಬ್ಬನ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾರಿಗೂ ಅವರ ಹತ್ತಿರ ಸುಳಿಯುವ ಧೈರ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ರವೀಂದ್ರರು ಬರೆದ ಪುಸ್ತಕಗಳು, ಕಟ್ಟಿದ ಗೀತೆಗಳು, ರಚಿಸಿದ ಚಿತ್ರ ಗಳು — ಇವಿಷ್ಟೇ ಅವರ ಸರ್ವಸ್ವವಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಇಡೀ ಬದುಕನ್ನೇ ಒಂದು ಕಲಾಕೃತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆಯಿತ್ತು. ಕಲೆ ಸಹ ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ಬರಿಯ ಕಲೆಯಾಗಿ ಉಳಿಯದೆ, ಅದೊಂದು ಸತ್ಯ-ಪ್ರೇಮ-ಸೌಂದರ್ಯಗಳ ದರ್ಶನವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು.

ಅವರು ಸೋಗಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾವು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಯಾವುದ ರಲ್ಲಿ ನಂಬಿದ್ದರೋ ಅದನ್ನಷ್ಟೇ ಆಡಿದರು, ಮಾಡಿದರು. ಒಳ್ಳಿತಿನ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಗಾಢವಾದ ನಂಬಿಕೆ. ತಮಗೆ ಸತ್ಯವೆಂದು ತೋರಿದುದಷ್ಟನ್ನೇ ಬರೆಯು ತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮೊದಲಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಸರಿಯಲ್ಲ ವೆಂದು ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ತಮ್ಮ ತಪ್ಪನ್ನು ತಾವು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಿಂಜರಿಯು ತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಇದ್ದ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಇದೂ ಒಂದು ಸಾಕ್ಷಿಯೇ.

ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ರವೀಂದ್ರರಿಗೆ ಮೇರೆ ಮೀರಿದ ಮಮತೆ. ಅವರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವರಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು ಅತ್ಯಂತ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ರವೀಂದ್ರರ ಪಾಲಿಗೆ ಮಕ್ಕಳು ಏನನ್ನೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರದ ಮೂರ್ಖಪಶುಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸುಲಭವಾದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳಿದರೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದುದು ಯಾವುದು ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು ಅವರು. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಗದರಿಸುವ ಬದಲು, ಅವರೊಡನೆ ಆಡುತ್ತ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದರೆ, ಅವರಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಒಳ್ಳೆಯದೆಲ್ಲವೂ ಹೊರಬರುತ್ತ ದೆಂದು ರವೀಂದ್ರರ ನಂಬಿಕೆ. ಶಾಂತಿನಿಕೇತನದ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಅನುಸರಿಸಿದ ಶಿಕ್ಷಣತತ್ವ ಇದೇ.

ರವೀಂದ್ರರಿಗೆ ಭೋಗವಿಲಾಸಗಳು ಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸರಳತೆಯಲ್ಲೇ ಸೌಂದರ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಅವರ ಮತ. ಜೀವನದಲ್ಲಿರುವ ಒಳ್ಳೆಯದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅದು ಜೀವನವಿತ್ತ ಕಾಣಿಕೆಯೆಂದುಕೊಂಡು ಸವಿದರು. ಹಾಗೆ ಸವಿಯುವಾಗಲೂ ಅವರು ಅವಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬೇಕೆಂದಾಗ ಅವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲೂ ಸಿದ್ಧರಿರುತ್ತಿದ್ದರು.

ರವೀಂದ್ರರಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಕೃತಕತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ದೇಶಪ್ರೇಮ ಉನ್ನತೋನ್ನತ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯಲು ಈ ಗುಣವೇ ಕಾರಣ. ವಿದೇಶೀಯರನ್ನು ಅವರಲ್ಲಿನ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಗಾಗಿ ಗೌರವಿಸಿದರೂ ನಮ್ಮ ಜನ ಅವರ ನಡವಳಿಕೆಗಳ ಅಂಧಾನುಕರಣೆ ಮಾಡುವುದು ರವೀಂದ್ರರಿಗೆ ಸಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸತ್ತುಮಣ್ಣಾದ ಯಾವುದೋ ಹಿಂದಿನದನ್ನಾಗಲೀ ಇತರರ ಜೀವನದ ರೀತಿನೀತಿಗಳನ್ನಾಗಲೀ ಅನುಕರಿಸಕೂಡದೆಂದು ಅವರು ಬಾಳಿದ ಬದುಕಿನಷ್ಟೇ ಅವರ ಕೃತಿಗಳೂ ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ನಾವು ಅಕ್ಷರಶಃ ಭಾರತೀಯರಾದಾಗ ಮಾತ್ರವೇ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಲಿಷ್ಠವೂ ಆರೋಗ್ಯಕರವೂ ಆದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದು ಮರವಿದ್ದಂತೆ. ಅದರ ಬೇರು ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚೀನ ವಿವೇಕಾಮೃತದಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿರಬೇಕು ; ರೆಂಬೆಕೊಂಬೆಗಳು ಮೇಲೆ ಹರಡಿದ್ದು ಇಂದಿನ ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಯನ್ನೂ ಹೀರುತ್ತಿರಬೇಕು.

ಈ ಮಾತಿಗೆ ರವೀಂದ್ರರ ಗೀತೆಗಳೇ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳ ಭಾಷೆ ಹೊಸತು, ರಾಗ ಹೊಸತು. ಆದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಬರುವುದು ಪೂರ್ವದ ಋಷಿವಾಣಿ. ಭಾಷೆ, ವಿಚಾರ ಹಾಗೂ ಸಂಗೀತಗಳ ಅಂತಹ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸಮನ್ವಯ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಗಬೇಕು ?

ರವೀಂದ್ರರು ತಮ್ಮ ಜನತೆಗೆ ಬಿಟ್ಟುಹೋದಷ್ಟು ಅಮೂಲ್ಯ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು, ಅಷ್ಟೊಂದು ಸುಂದರವಾದ ಕವಿತೆ, ಗೀತೆ, ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ಪ್ರಬಂಧ, ನಾಟಕಗಳನ್ನು, ಬೇರೆ ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲೇ ಆಗಲೀ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಆಗಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಜನತೆಗೆ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅದೇ ರವೀಂದ್ರರು ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ ಹಾಗೂ ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಅತಿಶಯವಾದ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದರೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ನಂಬುವುದು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ.

ರವೀಂದ್ರರು ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದುದು 1861 ರ ಮೇ ಏಳನೆಯ ತಾರೀಖು. ಅವರು ಹುಟ್ಟಿ ನೂರು ವರ್ಷಗಳು ಸಂದಿವೆ. ಈ ಸುಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಜನ ತಮ್ಮ ಕವಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳಿಂದ ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದೇನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಮಾತಲ್ಲ. ನಾವಷ್ಟೇ ಏಕೆ, ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳವರೂ ಅವರನ್ನು ಈ ಹೊತ್ತು ನೆನೆಯುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತವಿನ್ನೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗದಿದ್ದ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರವೀಂದ್ರರು ತಮ್ಮ ತಾಯ್ನಾಡಿಗೆ ಇಡೀ ಜಗತ್ತೇ ಮೆಚ್ಚಿಕೆ ಮರ್ಯಾದೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಭಾರತದ ವಿಚಾರಧಾರೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ, ಅತಿಯೋಗ್ಯ ಅಂಶಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲೂ ತುಂಬಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು.

NAMMA KAVI — Kannada translation by S. Balu Rao of OUR POET, a biographical sketch of Rabindranath Tagore for young readers, by Lila Majumdar. Sahitya Akademi, New Delhi. Price : 50 naye Paise (1961).

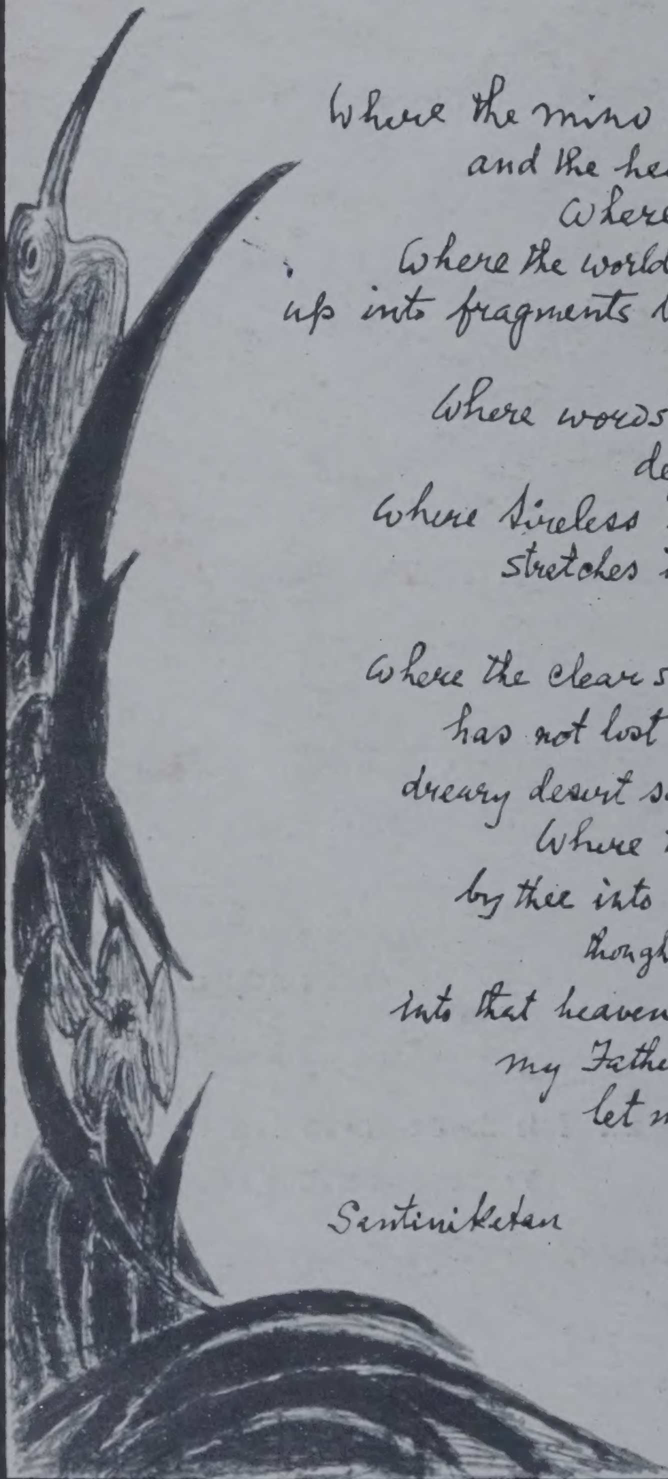
ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ : 1961

ಹೊದಿಕೆಯ ಮೇಲಿನ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರ ಚಿತ್ರ :
ಶ್ರೀ ಶಂಭು ಸಾಹಾರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ದೊರೆತುದು

ಪುಸ್ತಕದ ಮುದ್ರಣ:
ವೆಸ್ಲಿ ಪ್ರೆಸ್ ಮೈಸೂರು

ಮೇಲುಹೊದಿಕೆಯ ಮುದ್ರಣ:
ಈಗಲ್ ಲಿಥೋಗ್ರಫಿಂಗ್ ಕಂಪನಿ, ಕಲಕತ್ತೆ

ಬೆಲೆ : ಐವತ್ತು ನಯಾಪೈಸೆ

Where the mind is without fear
and the head is held high,
Where knowledge is free;
Where the world has not been broken
up into fragments by narrow domestic
walls;
Where words come out from the
depth of truth;
Where tireless striving
stretches its arms towards
perfection;
Where the clear stream of reason
has not lost its way into the
dreary desert sand of dead habit;
Where the mind is led forward
by thee into ever-widening
thought and action —
Into that heaven of freedom,
my Father,
let my country awake.

Rabindranath Tagore

Santiniketan